E-ISSN : 2181-4341
https://wordlyknowledge.uz
IMPACT FACTOR(SJIF) : 3,934

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalash usullari

Farxodova Durdona Mansur qizi
Termiz Davlat pedagogika instituti
Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 2-kurs talabasi

Annotatsiya: Maqolada Vatan va vatanparvarlik tarbiyasi haqida, boshlang'ich sinf o'quvchilarini vatanpavarlik ruhida tarbiyalashning milliy, tarixiy asoslari, o`quvchilarni tarbiya darslarida vatanparvarlik ruhida tarbiyalash shakli, vosita va usullari haqida fikr yuritilgan.
Kalit so'zlar: Vatan, vatanparvarlik, mustaqillik, qadriyat, ajdodlar, Abu Rayhon Beruniy, Abu Nasr Forobiy, Amir Temur, tarbiyaviy tadbirlar
Abstract: The article discusses the Motherland and patriotic education, the national and historical foundations of educating elementary school students in the spirit of patriotism, the form, means and methods of educating students in the spirit of patriotism in educational classes.
Key words: Motherland, patriotism, independence, value, ancestors, Abu Rayhan Beruni, Abu Nasr Farabi, Amir Temur, educational activities

O`zbekiston mustaqillikka erishgach, jamiyatning ijtimoiy, iqtisodiy, madaniy va ma'naviy sohalarida katta islohotlarning sodir bo`lishi kelajak avlod tarbiyasi oldiga muhim vazifalarni qo`ymoqda. Bu, avvalo, kelajak avlodning ana shu o`zgarishlarga dadil moslasha oladigan yuksak bilim, mahorat, keng dunyoqarash va e'tiqodga ega bo`lishini talab etadi.

Vatan insonning ruhiyati, turmush tarzi, ongi va tafakkuri, o`tmishi, buguni va kelajagi mujassam bo`lgan tushunchadir. Vatan ostonadan, o`zi tug`ilib o`sgan go`shadan boshlanadi. Shuning uchun bola o`zi yashab, nafas olib turgan xonadonida ulg`ayib voyaga yetishishida muhtasham va qudratli makon bo`lgan ona zaminiga mehr-muhabbat va sadoqati abadiy bo`lmog`i zarur.

Har bir insonning vataniga bo`lgan muhabbati ona suti, ona allasi va ota-ona mehri bilan uning vujudiga singib boradi, ota-onasini avlod-ajdodlari, ularning an'analari, urf-odatlari, kasb-korlarini sevuvchi farzand o`zgalarni ham sevadi. Millati, xalqi, adabiyoti, san'ati, dini va madaniyatidan g`ururlanib, o`zi o`sgan yurt tabiatidan ilhomlanib, uning muqaddas tuprog`i qadrini anglaydi.

Insondagi eng oliy tuyg`u — Vatan tuyg`usidir. O`zi tug'ilib-o`sgan ona yurtini jon qadar sevadigan, o`zga yurt tabiatidan o`z yurti tabiatichalik zavq olaolmaydigan, diyoridagi katta-kichik yutuqlardan faxrlanadigan, hatto mitti chumoli harakatidan zavqlanadigan butun aql-zakovati, qalb qo`ri, kuch va imkoniyatini shu jamiyat va tabiat go`zalligi, rivojiga bahshida eta olgan insondagina bu tuyg`u namoyon bo`ladi.

Yurtboshimizning vatanparvarligi, millatparvarligi evaziga 1991 yilning 31 avgustida O`zbekistonning davlat mustaqilligi e'lon qilingach, o`zbek millatining qaddi tiklandi, Vatan qadri ortdi, zo'rovonlik yo`li bilan yo`q qilingan milliy qadriyatlarimiz, dinimiz («Navro`z» bayrami, Ramazon va Qurbon hayitlari va hokozo) xalqqa yana qaytarildi.

Mazmun va mohiyatan tamomila yangi davlatimizning asosiy Qomusi — O`zbekistan Davlatining Konstitutsiyasi qabul qilindi.

Darhaqiqat, davlatimiz ramzlarida o`zbek xalqi mentaliteti, g`ururi, hissiyoti, tarixiy xotirasi, porloq turmushga intilishi mujassam bo`lgan.

Vatan, xalq bor joyda vatanparvarlik tuyg`usi paydo bo`ladi. Bu tuyg`u insonni jasoratga, ezgulikka halol mehnatga da'vat etadi. Millatni millat bo`lib shakllanishida turli hayot to`fonlaridan omon saqlab qoladigan ham vatanparvarlik tuyg`usidir.

Vatanparvarlik - kishining o`zi tug`ilib o`sgan, kamol topgan joy, zamin, o`lkaga bo`lgan mehr-muhabbatini, munosabatlarini ifoda etadigan ijtimoiy va ma'naviy ahloqiy xislatlari, fazilatlaridir.

Vatanparvarlik — inson ma'naviy yetukligining yuksak mezonlaridan istiqlol mafkurasining negizini tashkil etuvchi qadriyatli va his-tuyg`ularidan biridir.

E-ISSN : 2181-4341
https://wordlyknowledge.uz
IMPACT FACTOR(SJIF) : 3,934

Vatanparvarlik hissini o`z farzandi qalbiga singdira olgan ota-onaning, shunday ruh, bilan yashaydigan xalqning kelajagi porloqdir.

Vatanparvarlik — Vatan osoyishtaligi, ota-ona, El- yurt, jigargo`shalar tinchligini saqlash, himoya qilish uchun jismoniy va ma'naviy tayyor bo`lish, harbiy vatanparvarlik sir-asrori bilan puxta qo`rollanish, bilim, malaka va ko`nikmaga ega bo`lishdir.

Vatanparvarlik — halol mehnat qilish zamirida mamlakatning ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy rivojlanishiga munosib ulush qo`shish, el-yurt manfaatlarini o`z manfaatlaridan yuqori qo`yish demakdir. Bolalarimiz qalbida vatanparvarlik tuyg`usini shakllantirishni bolaning maktabgacha yosh davridan boshlash ota-onaning, tarbiyachi-murabbiylarning, jamoatchilikning Vatan oldidagi burchlaridir.

Endilikda hayotimizning barcha sohalarida respublikaning milliy manfaatlaridan kelib chiqqan holda, avlod ajdodlarimizning azaliy turmush tarzi, an'analari, urf odatlari va ko`nikmalarini hisobga olib, bolalarimizda xalqimizga, o`z vataniga mehr, samimiylik, his-tuyg`ularini shakllantirish, ularni rivojlanitirish, tarbiya nazariyasi va amaliyotiga tadbiq etish muhim dolzarb muammoga aylanmoqda.

Vatanparvarlik, insonparvarlik va mehr-muruvvatlilikni shakllantirish tarbiyaning eng muhim qismlaridan biridir. Shuning uchun ham maktabgacha yoshdagi bolalar tarbiyasida eng avvalo ularning ruhiy jarayonlarini o`stirish, rivojlantirish va takomillashtirib borishga yordam beruvchi omillarni hisobga olish katta ahamiyatga ega. Shunday ekan, bolalar tarbiyasida oliy his-tuyg`ularini shakllantirib, o`stirib borish–ularni ijtimoiy turmushning murakkab vaziyatlariga moslashtirib boruvchi kelajakdagi barkamol shaxs tarbiyasi uchun zarur bo`lgan shart-sharoitlarni yaratish imkoniyatini beradi.

Vatanparvarlik yuksak e'tiqod, vatan va millat oldidagi mas'uliyat, yuksak burchni anglashdir. Ajdodlardan avlodlarga o`tib kelayotgan ―Vatanni sevmoq iymondandir‖, – degan hadis zamirida ham huddi shunday mazmun mujassam. Agar uzoq tariximizga nazar tashlaydigan bo`lsak, vatanga e'tiqod tuyg`usi xalqimiz tomonidan qadimdan e'zozlanib kelinganining guvohi bo`lamiz. Ajdodlarimiz orasidan yetishib chiqqan mashhur insonlarning xatti-harakatlari, vatan ravnaqi yo`lida chekkan zahmatlarini, bizgacha yetib kelgan asarlari hamda xalq og`zaki ijodi orqali bilib olishimiz mumkin.

Al-Xorazmiy, Abu Ali ibn Sino, Abu Rayhon Beruniy, Umar Hayyom, Yusuf Xos Hojib, At-Termiziy, Ahmad Yassaviy, Imom Buxoriy, Bahouddin Naqshband, Amir Temur, Mirzo Ulug`bek, Alisher Navoiy, Bobur, Uvaysiy, Nodirabegim, Abdulla Avloniy, Abdurauf Fitrat, Anbar Otin, Behbudiy, Cho`lpon kabilarning hayoti va ijodiy faoliyati, ayniqsa, vatanga e'tiqod haqidagi g`oyalari bugungi yangi jamiyatimiz taraqqiyoti uchun nihoyatda ahamiyatlidir.

Millatimizni dunyoga mashhur qilgan adabiy va ilmiy meroslar sirasiga «Avesto», Imom Al-Buxoriyning «Al-jome' as-sahih», Forobiyning «Fozil odamlar shahri», Beruniyning «Osor al-Baqiya», ibn Sinoning «Tib qonunlari», Yusuf Xos Hojibning «Qutadg`u bilig» asari, Mahmud Koshg`ariyning «Devoni lug`atit turk», Amir Temurning ―Temur to'zuklari‖, Alisher Navoiyning «Hamsa», ―Lisonut tayr‖, ‖Mahbub-ul-qulub‖, Boburning «Boburnoma», Ahmad Yassaviyning «Devoni hikmat» kabi noyob asarlarini kiritish mumkin.

Sharq xalqlari orasida keng tarqalgan odob-o`gitlar, pand-nasixatnomalar, diniy-falsafiy kitoblarda vatanga e'tiqod qilishga keng o`rin berilgan. Keyingi yillarda yurtimizda bo`layotgan o`zgarishlar tufayli bu manbalarni o`rganishga va ta'lim-tarbiya jarayoniga tatbiq etishga e'tibor kuchaydi. Ayniqsa, asrlarga tengdosh yozma bitiklar va xalq og`zaki ijodida, ya'ni afsonalar, ertaklar, rivoyatlar, maqollarda yuksak insoniy tuyg`ular ulug`lanadi. Bu manbalarning yosh avlodni vatanga e'tiqod ruhida tarbiyalashda ahamiyati nihoyatda kattadir.

Muqaddas islom dinida ham iymon tushunchasidan keyin «Vatan» tushunchasining ifodalanishi bejiz emas. O`zbekiston Respublikasi Prezidenti I.A.Karimov Turkiston gazetasi muhbirining savollariga javoblarida: «Biz ota-bobolarimizning muqaddas dini bo`lgan islom dinini qadrlaymiz, hurmat qilamiz, odamzod ruhiy dunyosida iymon- e'tiqodni, insoniy

fazilatlarni mustahkamlashda uning o`rni va ta'sirini yuksak baholaymiz», - deb ta'kidlagan edilar.

O`zbek xalqi tarixiga nazar tashlaydigan bo`lsak, ajdodlarimiz orasidan yetishib chiqqan haqiqiy vatanga e'tiqodli insonlarning siymosini ko`ramiz. Masalan, To`maris va Shiroq, Muqanna, Spitamen, Jaloliddin Manguberdi, Temur Malik, Behbudiy, Fitrat, Cho`lpon, Abdulla Qodiriy, ikkinchi jahon urushi yillarida halok bo`lgan ko`plab yigitlarning nomlarini keltirish mumkin. Bugungi kunda mustaqillik sharofati tufayli, ularning nomlarini g`urur va iftixor ila tilga olmoqdamiz, o`zbek xalqi ozodligi yo`lida chekkan zahmatlarini yuksak qadrlamoqdamiz. Bugun biz qadriga eta boshlagan vatanimizni ota-bobolarimiz, jahonga mashhur sarkardalar, ma'rifatparvar kishilar ko`z qorachig`iday asrashgan, millat sha'ni va or-nomusi uchun jang qilishgan.

Yuqorida e'tirof etganimizdek, Shayx Najmiddin Kubro, Amir Temur, Ulug`bek, Alisher Navoiy va Bobur singari mutafakkirlarimizning vatanga e'tiqod, vatanparvarlik haqidagi ko`plab fikr-mulohazalari, vatan taraqqiyoti uchun qilgan ezgu ishlari bugungi kunda har bir vatandoshimiz, ayniqsa, yoshlarimiz uchun katta tarbiyaviy ahamiyatga egadir.

Millat taqdiri bilan yashash, vatanga e'tiqod, adolat, insoniylik tuyg`usi yuksak darajada shakllangan, milliy g`urur va iftixorimizga aylangan buyuk bobokalonlarimizning o`gitlarida o`z aksini topdi. O`z vatani ozodligi yo`lida qo`liga qilich olib, dushmanga qaqshatqich zarbalar keltira olgan Xorazmning mard o`g`loni Jaloliddin Manguberdidir. Jaloliddin Manguberdining hayoti va vatanga e'tiqod yo`lidagi faoliyatini chuqur tahlil asosida o`rganish o`smir yoshdagi o`quvchilarning vatanga e'tiqod, ona-Vatanga cheksiz muhabbat, g`urur va iftixor, vatan va xalq tinchligi yo`lida jon fido etish, insonparvarlik kabi qarashlarini tarkib toptirish va takomillashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

O`zbek millatini dunyoga tanitgan bobomiz Amir Temurdir. U nafaqat millatni dunyoga mashhur qildi, vatanning sarhadlarini kengaytirib, markazlashgan, cheksiz hududga ega bo`lgan mamlakat barpo etib, ilmu ma'rifatni rivojlantirdi, ajoyib va go`zal bog`u rog`lar, tog`lardek yuksak minora, obidalar barpo etdi. O`z millati qadriyatlarini ulug`ladi, ularning qadriga etdi. Millat taqdiri bilan yashash, vatanga e'tiqod, adolat, insoniylik uning butun hayotiy faoliyatini tashkil etdi. Shu bois Amir Temur «Kuch adolatdadir» degan hukmni chiqardi. Bu hikmat asrlar davomida xalqimiz uchun asosiy yo`riqnoma bo`lib kelmoqda. Amir Temur o`z vasiyatini ham millat va vatan qadr-qimmatini o`ylab bayon qilgan, farzandlari, nabiralariga millat va vatan ravnaqi haqida qayg`urish, kambag`al, yo`qsillarning boshini silashni vasiyat qildi, so`nggi daqiqalarida ham o`z xalqi va vatanining taqdirini o`yladi.

Huddi dars jarayonida bo`lgani kabi tarbiyaviy ishlarni tashkil qilishda ham sinf o`qituvchisining vazifasi mas'uliyatli va ahamiyatlidir. Bu mas'uliyat ulardan doimiy ravishda o`z ustida ishlash, ijodiy mehnatni talab qiladi.

Mustaqillik bayrami, 2 sentyabr, Ko'z bayrami, Konstitutsiya kuni, Alifbo bayramlari, Yangi yil, Harbiylar kuni, mashhur allomalarning tug`ilgan kunlari, 8 mart, Navro`z bayrami, gullar, mehrjon, hosil bayramlari kabilar. Mana shunday tadbirlar bevosita o`quvchilarda vatanga e'tiqodni shakllantirishga xizmat qiladi. Bu tadbirlar uchun xalq og`zaki ijodi, badiiy adabiyot namunalari muhim manba hisoblanadi.

O'quvchilarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda uyushtiriladigan sinfdan va maktabdan tashqari tarbiyaviy tadbirlar ma'lum talablarga javob berishi lozim. Ya'ni;

- tarbiyaviy tadbirning rejali, maqsadli, izchil, sistemali o`tkazilishi;
- tarbiyaviy tadbirni hamkorlik pedagogikasi asosida tashkil etish;
- o'quvchi yoshlarni , psixologik va fiziologik xususiyatlarini hisobga olish;
- tarbiyaviy tadbirlarning o'quvchilarning qiziqishi, mayli, intilishlariga javob berishi;
- hayotiy muammolarning yechimini topishga yo`naltirilganligi;
- ta'lim jarayonida olingan ahloqiy-ma'naviy bilim, malaka va ko`nikmalarni mustahkamlash, to`ldirish va rivojlantirish;
- Vatan himoyachisi, oila boshlig`i, jamiyatning faol fuqarosi bo`lishga tayyor turish.

E-ISSN : 2181-4341
https://wordlyknowledge.uz
IMPACT FACTOR(SJIF) : 3,934

Bosqichlarning har biri o`qituvchi tomonidan oldindan chuqur o`rganilgan bo`lishi lozim.

Yuqoridagi vazifalarni amalga oshirish uchun yordam beradigan quyidagi metodik tavsiyalarni bayon etishni lozim topdik:

1. O`quvchilarning tadbirlariga rahbarlik qilishda, avvalo milliy qadriyatlar, ularning ahamiyatliligi, ijtimoiy xarakteriga e'tibor berish kerak.
2. Yaxshi ishtirok etgan o`quvchilarni sinf va maktab jamoasi oldida rag`batlantirish.
3. Darsdan tashqari tadbirlar orqali o`quvchi shaxsidagi ahloqiy sifatlarni rivojlantirish yo`llarini izlash.
4. Sinfdan tashqari mashg`ulotlarga rahbarlik qilish jarayonida ba'zi o`quvchilarda mavjud salbiy xususiyatlarni bartaraf qilib borish.

Mazkur ishlarni amalga oshirishda har bir boshlang`ich sinf o`qituvchisi, eng avvalo, tashkil qilinadigan tarbiyaviy tadbirlarning mazmunini chuqur o`rganishi, uning natijalariga jiddiy e'tibor berishi va bu bilan o`quvchi shaxsiga ijobiy ta'sir etishga intilmog`i, vatanga e'tiqod, milliy g`urur, vatan ravnaqi uchun xizmat qilish, qolaversa, ona tabiatni asrash kabi sifatlarni yanada rivojlantirish yo`llarini izlamog`i lozim.

O`qituvchisi o`quvchilarga vatanparvarlik tuyg'ularini singdirar ekan, Vatan ostonadan, oiladan, mahalladan boshlanishini, Vatan tushunchasi har bir insonning yuksak darajadagi his-to`yg`ulari, sadoqatli, fidoiy mehnati, o`zaro izzat-hurmat kabi insoniy fazilatlarida namoyon bo`lishini anglatib bormog`i lozim. Bu o`rinda respublika sportchilarining Xalqaro sport maydonlaridagi, ayniqsa, Olimpiya o`yinlaridagi ishtiroki, g`alabasi ana shu hislatlar tufayli ustuvor ekanligini anglatib borish joiz. Ayniqsa, yurtimiz bayrog`ini uzoq o`lkalarda viqor bilan ko`tarilishi, madhiyamizning baland yangrashi, sportchilarning ona-Vatan sharafi uchun kurashgan va hissa qo`shganligining timsoli ekanligini bolaga yoshligidanoq o`rgatib borish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I.A . Bizdan ozod va obod Vatan qolsin.T. 2. O'zbekiston. 1996
2. Karimov I.A. Vatan sajdagoh kabi muqaddasdir. T. 3. - T.: O'zbekiston, 1996.
3. Karimov I.A .Vatan ozodligi- oliy saodat. –T.: O'zbekiston. 1999
4. Jalolov A. O'zbekiston. Mustaqillik, ma'naviyat, mafkura. - T.: O'zbekiston, 1994.
5. E.Yusupov o'zining «Inson kamolotining ma'naviy asoslari - T.: O'qituvchi, 2001.
6. B.Aminov, T.Rasulov o'zlarining "Vatan - yurakdagi javohir". – T.: Sharq nashriyotmatbaa kontserni, 1999.
7. Baxranov SH. SHaxs milliy o'zligini anglash qonuniyatlari. – Samarqand: Zarafshon, 1995

WORDLY
KNOWLEDGE